

ЗАСТОСУВАННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ У ВОКАЛЬНО-МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Постановка проблеми обумовлена завданнями модернізації вітчизняної системи вищої музично-педагогічної освіти, що потребує впровадження у навчально-виховний процес закладів вищої мистецької освіти нових наукових підходів, ефективних форм і методів навчання студентів. У цьому контексті доцільним є застосування синергетичного підходу у фаховій підготовці педагога-музиканта, який найбільш суттєво відображає інноваційність освітнього процесу, сприяє оволодінню уміннями самостійно здобувати професійно-педагогічні знання та вдосконалювати їх з метою подальшої самореалізації у майбутній професійній діяльності (К. Завалко) [1].

Сучасні науковці (Ю. Данилов, Л. Зоріна, С. Курдюмов, Е. Князева, І. Пригожин та ін.), визначають синергетику як міждисциплінарне направлення наукових досліджень, метою яких є вивчення природних явищ на основі принципу самоорганізації. В їх працях обґрунтовується думка про те, що в світі не існує абсолютної безструктурності та абсолютного порядку, в той же час хаос, випадковість, дезорганізація мають потенціал до створення гармонійної системи через механізми самостійності, самокерування.

Дослідженням проблем синергетики в контексті освітніх, психолого-педагогічних, музикознавчих концепцій займалися такі науковці, як І. Цимбалюк, який аналізує соціо-освітні процеси як найбільш дисипативні; осмислення інтеракцій самоорганізації та саморозвитку висвітлено в дослідженнях І. Пригожина; А. Руденко звертається до висвітлення феномену самоорганізації; С. Кримський досліджує синергетику, окреслюючи питання множинності культурних альтернатив; Л. Новікова аналізує синергетичну концепцію в межах розвитку естетичної свідомості засобами музичної освіти. Вчені зазначають, що такі поняття, як самоорганізація, саморозвиток і еволюція мають певну спільність з синергетикою. Особливо самоорганізація стійко асоціюється сьогодні з синергетикою. Саме в осмисленні самоорганізації значимості набуває дослідження не тільки результатів, а й умов причин чи рушійних сил [2].

У нашому дослідженні самоорганізація виступає як важливий складник у творчій самореалізації майбутнього педагога-музиканта. Синергетична самоорганізація пов'язана зі зламом старої структури та появою нової організації, відносно якої вона спирається на принцип позитивного зворотнього зв'язку. З такої позиції маємо змогу розглядати сутність творчої самореалізації у вокально-методичній діяльності, як системи, що взаємодіє з навколишнім середовищем та, водночас, як зовнішньої умови, що пропорційно залежить від характеру, стану та внутрішньої комплексної спрямованості до продуктивних змін. Сутність реалізації синергетичного підходу – «як управляти не управляючи», коректно спрямовувати студентів на позитивний шлях розвитку, як забезпечити їх

самопізнання, самокерування, самооцінення, самовиховання, самонавчання, саморегулювання.

Таким чином, синергетична дія – це непрямий вплив на особистість, який відповідно до індивідуальних потенційних можливостей, здібностей оптимізує самовдосконалюючі механізми та цим нівелює диктат з боку педагога. Принцип синергетики, характерний для складних і динамічних систем. В першу чергу, він окреслює самоорганізацію не тільки особистості студента, а й навчально-виховних дій, їх специфічну властивість змінюватися, оновлюватися через творчість суб'єктів педагогічної взаємодії.

З позицій синергетичного підходу, підготовка майбутнього спеціаліста до творчої самореалізації можлива за рахунок активного використання як внутрішніх індивідуальних ресурсів, так і можливостей, зумовлених факторами зовнішнього впливу. Звідси, даний підхід є основою у формуванні механізмів творчої самореалізації, за принципом становлення «порядку через хаос», що мають вияв у поліаспектній властивості – творча самостійність [3].

На основі синергетичного підходу розуміння системи мистецької освіти як системи відкритої, нелінійної як такої, що передбачає нове ставлення до особистості майбутнього фахівця. Це дає підстави для розгляду студентів-музикантів як складної самоорганізованої біосоціальної системи, якій не можна нав'язувати шляхи її розвитку. В умовах свободи вибору якісно змінюються і зміст, і організація навчальної діяльності, підвищується її ефективність, оскільки: пізнання та вивчення значно активізуються, бо зумовлені самостійним вибором студента; дидактичне викладання набуває необхідної індивідуальної варіативності; суб'єкт навчання стає рушійною силою педагогічного процесу; організація дії навчання стає мобільнішою, змінюється відповідно до означених варіантів; свобода вибору студента характеризується взаємозв'язком та взаємодією компонентів навчального процесу.

В процесі підготовки особистості до творчої самореалізації синергетичний підхід, по-перше, діє за принципом стимулювання механізмів самоорганізації, самокерування; по-друге, на базі урізноманітнення та варіативності навчального матеріалу, переоцінки мотиваційних цінностей діє відбір того, що необхідно задля успішного особистісного розвитку та фахового зростання; по-третє, в процесі самоорганізації та самовизначення відбувається самодобудова власних рис, необхідних для ефективно професійної активності; по-четверте, окреслюється перспектива рефлексії новоутворюваних власних характеристик; по-п'яте, особистість має можливість вийти на якісно новий рівень розвитку, та створити творчий продукт у вигляді реалізованої мети професійної діяльності.

Отже, синергетичний підхід є проекцією співвідношення зовнішніх впливів та внутрішньої саморегуляції майбутнього педагога-музиканта. Його вокально-методична діяльність у світлі синергетичної парадигми ми розуміємо як складний варіативний процес, у якому студент, спираючись на мотиваційно-ціннісні орієнтири, самостійно обирає найбільш сприятливий, суб'єктивно-оптимальний шлях творчої самореалізації в площині вокально-методичної активності.

Таким чином, ми виокремлюємо пріоритетну умову вдосконалення вокально-методичної підготовки майбутнього педагога-музиканта в процесі

вивчення вокально-хорових дисциплін – виховання самостійності в умовах впровадження принципу синергетики як фактору розвитку творчої самореалізації.

Ефективна реалізація даного концептуального підходу у вокально-методичну підготовку студентів до творчої самореалізації в процесі вивчення вокально-хорових дисциплін повинна відбуватися за наступними принципами: принципом стимулювання саморозвитку на основі врахування індивідуальних особливостей студента; принципом орієнтованості комунікативної складової творчої діяльності з домінуванням емпатійного типу відносин; принцип діалогової взаємодії та контекстного навчання майбутніх педагогів-музикантів; принципом спонукання до творчої самореалізації у вокально-методичній діяльності; принцип індивідуальної варіативності форм і видів творчої роботи студента.

З огляду на актуальність вищевикладених наукових положень, ми відзначаємо, що методична підготовка студентів мистецьких факультетів до творчої самореалізації в системі вокально-хорової підготовки на принципах синергетики повинна супроводжуватись позитивними емоційними проявами та може бути завершальним етапом – *гедоністично- творчим*. Але, необхідно зазначити, що при подібному підході за межами лишається одна з найголовніших функцій мистецтва – нести людині розраду, естетичне задоволення, радість та відчуття насолоди. Звичайно, без систематичної роботи важко сподіватись на творчі успіхи та, водночас, обмеження навчального процесу стимулюванням лише до репродуктивно-репетиційних процесів поза гедоністичним спрямуванням суттєво звужує межі підготовки студентів до творчої самореалізації.

Водночас не можна недооцінювати роль емоційної домінанти в освітньому процесі, яка нерідко зумовлює його успішність і результативність. Тому неповторна суб'єктність особистості виявляється не так під час обміну засвоєною інформацією, як у комунікативному процесі, коли є можливість виявити ініціативу, емоції, висловити власні думки, довести їх об'єктивність. Таким чином, ми вважаємо, що емоційно-почуттєві властивості (почуття радості, задоволення, насолоди, щастя від власної творчості) є, водночас, як рушійною і стимулюючою силою творчої самореалізації так і бажаним результатом.

Даний етап розвитку фахівця передбачає узагальнення всієї попередньої підготовки майбутніх педагогів-музикантів та має на меті стимулювання вияву особистісно-творчої позиції кожного студента як детермінанти його суб'єктивно-оптимальної стратегії творчої самореалізації. Головний психологічний зміст такого особистісного зростання майбутнього педагога-музиканта – звільнення, знаходження себе і своєї позиції, самоактуалізація і розвиток всіх особистісних якостей. Найважливішими його характеристиками є здібність створювати свій предметний світ, практично стверджувати сенс власної творчої позиції, автономність, динамічність, цілісність, конструктивність, індивідуальність.

Одним із завдань у контексті синергетичного підходу є формування у студентів уміння самостійного творчого «прочитання» вокальних творів, а також оволодіння педагогічною технологією втілення власної творчої моделі у практичну площину: вміння створювати цілісну виконавську інтерпретацію, готовність імпровізувати в усіх проявах співочої діяльності, самостійно-творчо

здійснювати дослідницьку роботу щодо добору та вивчення вокального репертуару, навчитися знаходити та детально розробляти кілька варіантів інтерпретаційно-виконавського рішення запропонованого вокального твору, а також самостійно знаходити необхідні засоби та прийоми їх втілення в роботі з учнем.

Поглиблення та розширення завдань даного рівня підготовки студентів до творчої самореалізації може вирішити апробація наступних методів: визначення особистісно-творчої позиції, активізація концертно-виконавської діяльності, складання комплексних анотацій вокально-хорових творів, створення самостійно-творчих музичних проєктів тощо. На створення і практичне втілення творчих задумів студентів націлює впровадження у навчальний процес прийому диференціації варіативно-креативних завдань. Система розробки варіативно-креативних завдань повинна ґрунтуватися на інтеграції елементів психологічного осягнення музики, співтворчості та продуктів індивідуальної виконавської дії. Саме ця форма навчання надає мобільності змісту вокально-методичної діяльності студентів, дозволяє стимулювати процес їх творчої самореалізації.

Фактором ефективного застосування прийому диференціації варіативно-креативних завдань, є акцентування уваги студентів у процесі їх виконання на створенні такого художнього образу у власній виконавській інтерпретації, який би забезпечував особистість ціннісними позитивними емоціями. Слід зазначити, що емоційність у даному разі розкривається в єдності з розвитком спеціальних вокально-методичних умінь та загальних музичних здібностей: музично-слухових уявлень, музичного слух, музична пам'ять студентів тощо. Виконання студентами такого типу творчих завдань, на наш погляд, є цілісний процес, що приводить до активізації механізму самоорганізації, самокерування в системі практичної реалізації їх творчих задумів.

Із викладених позицій впливає розуміння завдань реалізації синергетичного підходу в площині підготовки майбутнього педагога-музиканта до вокально-методичної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін – не сформулювати і, навіть, не виховати, а знайти й підтримати, розвинути творчий потенціал особистості студента й закласти механізми самовизначення, самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самовиховання, що необхідні для творчого становлення самобутньої індивідуально-неповторної моделі творчої самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завалко К.В. Методологія формування готовності вчителя музики до інноваційної діяльності. [текст] монографія / К.В. Завалко. – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 266 с.
2. Кремень В.Г. Освітній процес у вимірах синергетичного аналізу / В. Кремень // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія. Технології – Київ; Кіровоград, 2014. – С. 7-15.
3. Олексюк О.М. Синергетична парадигма й модернізація змісту мистецької освіти / О.М. Олексюк // Наука і вища освіта в Україні : міра взаємодії, 2008. – С. 123-130.